

MANAGEMENT JAKOSTI

QUALITY MANAGEMENT

Josef F. Palán

Česká zemědělská univerzita v Praze

Abstrakt: Trvalé zvyšování konkurenceschopnosti českého agribusinessu je hlavním předpokladem jeho úspěšného vstupu do jednotného trhu EU. Zvláště v souvislosti s výskytem nemoci BSE a slintavky s kulhavkou se předpokládá, že dojde k výrazné změně evropského zemědělství. Koncepce evropského modelu, která vychází z rostoucího významu mimoprodukčních a mimoekonomických funkcí zemědělství jako je např. ochrana krajiny, sociální stabilita, trvale udržitelný rozvoj a strategická soběstačnost bude pravděpodobně přehodnocena ve smyslu negace intenzivní produkce potravin s výrazným akcentem na organické zemědělství. Integrované systémy řízení podnikatelských subjektů v agribusinessu, včetně potravinářsko dodavatelských řetězců budou výrazně orientovány na jakost a zdravotní nezávadnost. Mottem Evropské charty jakosti, která byla v Paříži 23. října 1998 podepsána prezidenty EU, UNICE, UAPME, EFQM, a EOQ, je chápání jakosti jako základního zdroje evropské konkurenční výhody. *Lokální podporou tomuto globálnímu procesu by mělo být i připravované zavedení vedlejší specializace "Management jakosti" pro obory Provoz a ekonomika a Provoz a administrativa na provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze.* Navrhované pojetí managementu jakosti bude respektovat systémově-procesní a systémově-strukturální přístupy k problematice jakosti v souladu s mezinárodními standardy, podle doporučení Evropské organizace pro jakost EOQ pro kvalifikaci manažerů jakosti.

Klíčová slova: Agribusiness, konkurenceschopnost, evropský zemědělský model, integrované systémy řízení, evropská charta jakosti, specializace, management jakosti, manažer jakosti.

Abstract: Continuous improvement of the competitiveness of Czech agribusiness is the main presumption its successful incorporation in Common Market. Particularly in connection with the appearance of BSE and foot and mouth diseases it is supposed, that the European agriculture will be conspicuously changed. The concept of the European model, which is derived from growing significance of out of production and out of economic agricultural functions e.g. protection of countryside, social stability, sustainable development and strategic self-sufficiency will be probably re-valued in the sense of negation of the intensive production of foodstuffs with strong emphasis on the organic agriculture. The integrated control systems of the agricultural entrepreneurial subjects, including food supply chains will be deeply orientated on the quality and health safety. The motto of the European Quality Charter, which was signed on 23 October 1998 in Paris by presidents of EU, UNICE, UAPME, EFQM and EOQ is the quality understanding as the basic source of the European competitive advantage. The local support to this global process would be the establishment of studies specialization "Quality management" for the studies branches: "Operation and Economics" and "Operation and Administration" on the faculty of Economics and Management of the Czech University of Agriculture in Prague, which is prepared. The proposed concept respects system-process and system-structural approaches to the quality phenomena and it is in accordance with the international standards, EOQ recommendations for the qualification of the quality managers.

Key words: Agribusiness, competitiveness, European agricultural model, integrated control systems, European Quality Charter, quality management specialization, quality manager.

ÚVOD

J. Červenka (2001) velmi výstižně charakterizuje vývoj v oblasti jakosti a zdravotní nezávadnosti potravin: "Události posledních let, jako byl výskyt nemoci BSE, SLAK nebo aféra s obsahem dioxinů v potravinách byl pro Evropskou unii impulsem pro ostrou kritiku dosavadní agrární politiky a vyhlášení její postupné poměrně radikální reformy. Zatím totiž zemědělská politika EU vyhovovala spíše masové výrobě potravin a bude ji proto třeba zaměřit více na kvalitativní ukazatele a nezávadnost (zdravotní bezpečnost) produktů.

Prvním a základním dokumentem byla vydaná nová Bílá kniha Komise, která uvádí harmonogram postupných změn a opatření do roku 2004. Počítá se především se zapracováním nové legislativy a

institucionalizací nových orgánů EU, které budou zajišťovat plnění přijatých změn a opatření týkajících se zemědělských a potravinářských produktů. Přitom bude používán daleko podrobnější a přísnější systém požadavků na podnikatele vyrábějící zemědělské produkty a potraviny. Bude kladen velký důraz i na požadavky ekologické, včetně požadavků welfaru a dominantní bude systém certifikace původu a certifikace jak výrobce, tak potravin uváděných do oběhu pro výživu lidí. Všechna tato opatření budou klást velké nároky na výrobce i zpracovatele a ve značné míře ovlivní i ekonomiku výroby. To se bude postupně týkat i našich producentů, pokud chceme zajistit konkurenceschopnost českých potravin jak na vnitřním trhu, tak na trhu EU, a to před i po vstupu ČR do EU.

Po této stránce stále větší roli bude hrát výroba produktů ekologického zemědělství a biopotravin, která je v ČR zatím poměrně málo rozvinutá a ne vždy splňuje podmínky pro akreditaci českého kontrolního a certifikačního systému u EU. Přitom výroba ekologických potravin je oproti klasické dražší a náročnější, protože obvykle dosahuje nižší výnosy a produkci, což výrazně zhoršuje ekonomiku výroby a zvyšuje nároky na řídicí pracovníky.”

PROJEKT STUDIJNÍ SPECIALIZACE MANAGEMENT JAKOSTI

Stále větší pozornost věnovaná problematice jakosti a zdravotní nezávadnosti potravin ze strany evropského spotřebitele, jeho zvýšená citlivost k etickým a environmentálním aspektům produkce agribusinessu vyvolává potřebu **promyšlené aplikace integrovaných systémů jakosti nejen v rámci jednotlivých podnikatelských subjektů, ale napříč celého potravinářsko-dodavatelského řetězce.** Rovněž trvalý zájem o diplomová témata řešící problematiku systémů jakosti na bázi TQM, ISO 9000, HACCP, ISO 14000 jak ze strany studentů denního, tak i distančního studia vede k potřebě nové specializace zaměřené na problematiku integrovaných systémů jakosti. V rámci existujících studijních oborů fakulty je výuka problematiky jakosti reprezentována především předměty: Jakost a zpeněžování zemědělských produktů, Jakost a certifikace potravin, dále ze systémového hlediska předměty Management organizační změny a Prognostika a plánování.

Potřeba integrovaného systémového přístupu k vytvářeným systémům jakosti vyvolává potřebu **nového profilu manažera jakosti dobře se orientujícího jak v problematice systémů jakosti na bázi ISO 9000:2000, HACCP, tak rovněž v problematice systémů environmentálního managementu na bázi ISO 14000, včetně problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.**

Mottem Evropské charty jakosti, která byla v Paříži 23. října 1998 podepsána prezidenty EU, UNICE, UAPME, EFQM, a EOQ, je chápání jakosti jako základního zdroje evropské konkurenční výhody. **Lokální podporou tomuto globálnímu procesu by mělo být i připravované zavedení studijní specializace "Management jakosti"** pro obory Provoz a ekonomika a Provoz a administrativa na Provozně ekonomické fakultě České zemědělské univerzity v Praze.

Navrhované pojetí managementu jakosti respektuje systémově-procesní a systémově-strukturální přístupy k problematice jakosti v souladu s mezinárodními standardy, podle doporučení Evropské organizace pro jakost EOQ pro kvalifikaci manažerů jakosti. Vlastní tematika jakosti a zdravotní nezávadnosti je vhodně rozšířena o tématickou linii biopotraviny. "Bioprodukty jsou a i v budoucnu budou ve srovnání s klasickými potravinami dražší s tím, že spotřebitel kupuje vyšší kvalitu potravin. Spotřebitel de facto nákupem biopotravin podporuje rozvoj ekologického zemědělství a tím nepřímo působí i na ochranu životního prostředí (Červenka, 2000).

Pracovní návrh struktury studijní specializace "Management jakosti"

Studijní specializace "Management jakosti" bude tvořena dvěma koridory (40 kreditů), ze kterých studenti skládají státní závěrečné zkoušky. Každý koridor je tvořen čtyřmi povinnými předměty, které ve svém souhrnu vytváří ucelený vědní základ pro vývoj, projektování, implementaci a rozvoj systémů jakosti podnikatelských subjektů agribusinessu. Osvojení adekvátní teorie, poznatkového a zkušenostního rámce problematiky jakosti vytváří pro absolventy silnou konkurenční výhodu umožňující získání kvalifikace manažer jakosti, eventuálně auditor systémů jakosti u nezávislého akreditačního orgánu.

Schéma struktury studijní specializace Management jakosti

1. koridor: Moderní řízení podniku

Moderní řízení podniku	
ZS/4.roč.	KŘ/KZE/PEF

LS/5.roč.	KOF/PEF

2. koridor: Projektování systémů jakosti

Nástroje jakosti, modelování podnikových procesů.	
ZS/4. roč.	KJSS/TF, KIS/PEF

Systémy jakosti ISO 9000: 2000	
LS	
ZS/5.roč.	KS/PEF

Legenda: Jednotlivé bloky zahrnují: název povinného předmětu, zařazení do příslušného semestru a ročníku, zcela vpravo je uvedena katedra, eventuálně katedry které se budou podílet na zajištění vývoje struktury předmětu a jeho výuky, včetně specifikace fakulty.

Výše uvedené pracovní schéma struktury studijní specializace dokumentuje její interdisciplinární charakter. Široký systémový záběr vyplývající ze specifík podnikatelského prostředí agribusinessu vyžaduje produktivní a tvořivou mezi-katedrovou a mezi-fakultní spolupráci. Navržený vědecký tým ve složení Prof. MVDr. Jaroslav Červenka, CSc., Prof. Ing. Václav Legát, DrSc., Doc. RNDr. Bohumil Kába, CSc., Doc. Ing. Karel Pulkrab, CSc., JUDr. Viktor Jansa, CSc., RNDr. Eva Jablonská, CSc., Dr. Ing. Vojtěch Merunka, Ing. Helena Řezbová a Doc. Ing. Josef F. Palán, CSc. je zárukou jakostní realizace navrženého projektu studijní specializace "Management jakosti".

ZÁVĚR

Trvalé zvyšování konkurenceschopnosti českého agribusinessu je hlavním předpokladem jeho úspěšného vstupu do jednotného trhu EU. Integrované systémy řízení podnikatelských subjektů v agribusinessu, včetně potravinářsko dodavatelských řetězců budou výrazně orientovány na jakost a zdravotní nezávadnost. Management českých podniků si často neuvědomuje a často také dostatečně nedoceňuje důležitý aspekt funkčního systému jakosti, kterým je rovněž zahájení postupné změny podnikové kultury. Jde a priori o změnu myšlenkových stereotypů zaměstnanců, vytvoření a fixaci nových vzorů chování, orientujících zaměstnance a pracovní týmy na trvalé zlepšování vlastní práce, vytváření předpokladů pro harmonickou spolupráci a podnikatelské myšlení (Palán, 1999).

Profesionální zvládnutí problematiky vývoje, projektování a trvalého zlepšování moderních systémů řízení podniků na bázi integrovaného systému jakosti by mělo vytvořit silný zdroj konkurenční výhody českého agribusinessu v procesu jeho začleňování do jednotného trhu EU.

LITERATURA

- Červenka, J.: Biopotraviny. Interní materiál, KOF PEF ČZU, Praha 2001.
Palán, J. F.: Nonsubstitutable role of the quality systems in the advancement of Czech organizations of agribusiness. In: Scientia Agriculturae Bohemica, 30,1999(1): 239-247.
Palán, J. F., Červenka, J., Kába, B., et al.: Návrh projektu studijní specializace Management jakosti v souladu s požadavky EOQ. Interní materiál, PEF ČZU, Praha 2001.
Česká společnost pro jakost: Spolkové informace. Zpravodaj 1/2001.

Kontaktní adresa

Doc. Ing. Josef F. Palán, CSc., Katedra řízení, Provozně ekonomická fakulta, Česká zemědělská univerzita v Praze, 165 21 Praha 6, tel.: +420 2 2438 2255, fax: +420 2 2092 2259, e-mail: palan@pef.czu.cz